

ЩОДО УПРАВЛІННЯ АКТИВАМИ, НА ЯКІ НАКЛАДЕНО АРЕШТ У КРИМІНАЛЬНИХ ПРОВАДЖЕННЯХ ПРО ЗЛОЧИНИ, ВЧИНЕНІ З ВИКОРИСТАННЯМ КОНВЕРТАЦІЙНИХ ЦЕНТРІВ

БІЛОУС Ольга Петрівна,
здобувач Науково-дослідного інституту
вивчення проблем злочинності
ім. академіка В. В. Сташиса НАПрН України (м. Харків)

Законом України «Про Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів» від 10.11.2015 р. № 772-VIII, який набрав чинності ще 11.12.2015 р. (далі – Закон), до Кримінального процесуального кодексу України були внесені зміни, в результаті яких ч. 6 ст. 100 КПК України було доповнено абзацом сьомим, а ч. 7 викладено у новій редакції, згідно з якими речові докази вартістю понад 200 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб, якщо це можливо без шкоди для кримінального провадження, передаються за письмовою згодою власника, а в разі її відсутності - за рішенням слідчого судді, суду Національному агентству України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів (далі – Національне агентство), для здійснення заходів з управління ними з метою забезпечення їх збереження або збереження їхньої економічної вартості, а речові докази, що не містять слідів кримінального правопорушення, у вигляді предметів, великих партій товарів, зберігання яких через громіздкість або з інших причин неможливо без зайвих труднощів або витрати по забезпеченню спеціальних умов зберігання яких співмірні з їх вартістю, а також речові докази у вигляді товарів або продукції, що піддаються швидкому псуванню, такої самої вартості – для їх реалізації з урахуванням особливостей, визначених законом.

Однак, згідно з публічним звітом Голови Національного агентства А. Янчука, за підсумками 2017 р. Національному агентству передані в управління активи виключно у вигляді рухомого та нерухомого майна з таким розподілом по категоріях: квартири – 45 %, машиномісця – 23 %; транспортні засоби – 20 %; земельні ділянки – 5 %; офісна нерухомість – 3 %; нежитлові приміщення – 2 %; незавершене будівництво – 1 % та цілісні майнові комплекси – 1 % [1]. Це спонукає привернути увагу широкої громадськості до того факту, що відповідно до п. 1 ч. 1 ст. 1 Закону, активи це не тільки рухоме та нерухоме майно, але й кошти, майнові та інші права, на які може бути накладено або накладено арешт у кримінальному провадженні або які конфісковані за рішенням суду у кримінальному провадженні. Ця норма кореспондує положенню ч. 10 ст. 170 КПК України, згідно з яким арешт може бути накладений у встановленому цим Кодексом порядку на рухоме чи нерухоме майно, гроші у будь-якій валюті готівкою або у безготівковій формі, в тому числі кошти та цінності, що знаходяться на банківських рахунках чи на зберіганні у банках або інших фінансових установах, видаткові операції, цінні папери, майнові, корпоративні права, щодо яких ухвалою чи рішенням слідчого судді, суду визначено необхідність арешту майна.

З огляду на це, видається такою, що грубо порушує права і законні інтереси власників активів і держави, бездіяльність щодо передавання в управління спеціально створеному для цього Національному агентству активів у вигляді грошових коштів, на які накладено арешт у різних кримінальних провадженнях. При тому, що Національним агентством за конкурсними процедурами відібрано банк і відкрито рахунки у національній та іноземних валютах [1], на яких за договором банківського вкладу на вимогу можуть бути розміщені арештовані грошові кошти з найвищою відсотковою ставкою за депозитом (16 % річних), порівняно із середньозваженим розміром процентів відсоткової ставки за аналогічними депозитами в банківській системі України (4-5 % річних). Згідно з п. 1 і 2 ч. 1 ст. 20 Закону управління грошовими коштами у готівковій та безготівковій формах у будь-якій валюті, а також банківськими металами, на які накладено арешт у кримінальному провадженні, здійснюється Національним агентством шляхом їх розміщення на депозитних рахунках Національного агентства, а майно або кошти банку, а також кошти та інші цінності юридичних або фізичних осіб, що перебувають у банку та на які накладено арешт, передаються в управління (перераховуються на рахунки) Національного агентства не пізніше наступного робочого дня після надходження до банку платіжної вимоги, оформленої Національним агентством, та доданих до неї копій звернення прокурора, ухвали слідчого судді, суду про накладення арешту.

Найбільш підозрілою, на нашу думку, є бездіяльність щодо передавання в управління коштів, які вилучені під час розслідування злочинів, вчинених з використанням конвертаційних центрів. Згідно з річними звітами Державної фіскальної служби України, у 2014 р. припинено протиправну діяльність 48 конвертаційних центрів, якими було проконвертовано 22,5 млрд грн., збитки від їх діяльності склали понад 3,8 млрд грн. У 2015 р. припинено діяльність 60 конвертаційних центрів, якими було проконвертовано 18,9 млрд грн., збитки від їх діяльності склали понад 3,2 млрд. гривень. У 2016 р. припинено діяльність 77 конвертаційних центрів, якими було проконвертовано 27 млрд грн., збитки від їх діяльності склали 4 млрд грн. У 2017 р. припинено діяльність 65 конвертаційних центрів, якими було проконвертовано 13,6 млрд грн., збитки від їх діяльності склали 2,5 млрд грн.

За даними офіційних відомчих Інтернет-сайтів, протягом лише 2017 р. слідчими податкової міліції під час обшуків у кримінальних провадженнях щодо злочинів, вчинених з використанням конвертаційних центрів, вилучено готівкою: 54 657 060,00 грн., 5 206 989,00 доларів США; 445 500,00 Євро та 1 100,00 швейцарських франків; накладено арешт на рахунки, на яких заблоковано 27 190 000,00 грн.; слідчими Національної поліції України вилучено 10 225 000,00 грн., а Служби безпеки України – 4 400 000,00 грн. Лише 24 травня 2017 р. під час розслідування злочинів, вчинених з використанням «податкових майданчиків» (за усталеною термінологією у вузькому значенні – «фіктивних підприємств», у широкому – «конвертаційних центрів») [2, 234-235] часів президентства В. Януковича, функціонування яких завдало нашій країні збитків на суму в 96 млрд грн., на території 15 областей України було одночасно проведено 454 обшуки. За місцем проживання лише одного із 25 затриманих колишніх високопосадовців органів доходів і зборів у результаті обшуку було виявлено та вилучено 3,8 млн доларів США [3].

Всі ці гроші давно мали б працювати на вітчизняну економіку для відшкодування багатомільярдних збитків, завданих довготривалим функціонуванням конвертаційних центрів. Однак, жодна копійка з невідомих причин не була передана в

управління Національному агентству і залишається тільки сподіватися, що зазначена готівка після її пафосного фотографування не повернулася назад у тінювий обіг чи не осіла в сейфах або кишнях недоброчесних працівників органів досудового розслідування, і щодо неї вжито відповідних правових заходів. Зокрема, згідно з п. 21 Порядку зберігання речових доказів стороною обвинувачення, їх реалізації, технологічної переробки, знищення, здійснення витрат, пов'язаних з їх зберіганням і пересиланням, схоронності тимчасово вилученого майна під час кримінального провадження, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 19.11.2012 р. № 1104, речові докази у вигляді готівки у національній валюті України або іноземній валюті передаються для зберігання уповноваженому банку, що обслуговує орган, у складі якого функціонує слідчий підрозділ (далі – уповноважений банк). У разі коли готівка у національній валюті України чи іноземній валюті не містить слідів кримінального правопорушення, валютні кошти зраховуються на спеціально визначені для цієї мети депозитні рахунки уповноваженого банку.

Резюмуючи викладене, відзначимо, що Національне агентство не уповноважене самостійно витребувати активи в управління. Однак згідно з п. 1 і 2 ч. 1 ст. 9, п. 1, 2 і 9 ч. 1 ст. 10 Закону воно виконує функції: проведення аналізу статистичних даних, результатів досліджень та іншої інформації про виявлення, розшук та управління активами; підготовки пропозицій щодо формування та реалізації державної політики у сфері виявлення, розшуку та управління активами, розроблення проектів нормативно-правових актів з цих питань. З метою виконання своїх функцій Національне агентство: а) витребує за рішенням Голови Національного агентства або його заступника та безоплатно одержує в установленому законом порядку від державних органів інформацію, необхідну для виконання обов'язків Національного агентства. Суб'єкти, яким адресовано зазначений запит, зобов'язані невідкладно, але не більше ніж протягом трьох робочих днів від дня його надходження, надати відповідну інформацію; б) має доступ до Єдиного реєстру досудових розслідувань, автоматизованих інформаційних і довідкових систем, реєстрів та банків даних, держателем (адміністратором) яких є державні органи або органи місцевого самоврядування. (Відповідно до пп. 17 п. 2.1 Положення про порядок ведення Єдиного реєстру досудових розслідувань, затвердженого Наказом Генерального прокурора України від 17.08.2012 р. № 69, відомості про вартість арештованого майна вносяться до цього Реєстру); в) ініціює проведення службового розслідування, вжиття заходів до притягнення до відповідальності осіб, винних у порушенні цього Закону, надсилає до правоохоронних органів матеріали, що свідчать про факти таких правопорушень тощо.

Тому детінізації вітчизняної економіки, захисту прав і законних інтересів сумлінних платників податків і відшкодуванню збитків, завданих функціонуванням конвертаційних центрів, може сприяти посилення активності Національного агентства щодо виконання вище перелічених функцій і реалізації наданих Законом прав у питаннях управління грошовими коштами, на які накладено арешт у кримінальних провадженнях про злочини, вчинені з використанням зазначених осередків організованої злочинності.

Список використаних джерел:

1. Публічний звіт Голови Національного агентства України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів,

Антон Янчука за підсумками 2017 року. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://arma.gov.ua>.

2. Білоус В.В. «Держпрограма» і «сертифіковані майданчики»: новели злочинних технологій збагачення [Текст] / В.В. Білоус, О.П. Білоус // Стратегія і тактика правових реформ: виклики сучасності: зб. матер. міжнар. юридич. наук.-практич. конф. «Актуальна юриспруденція», м. Київ, 05 березня 2013 року. – К., 2013. – С. 234-240.

3. Допис Арсена Авакова [Електронний ресурс] / Сторінка Арсена Авакова у «Facebook». – 2017, 24 травня. – Режим доступу: <https://www.facebook.com/arsen.avakov.1>.